

GIÁO DỤC, RÈN LUYỆN ĐẠO ĐỨC CÁCH MẠNG CHO CÁN BỘ, ĐẢNG VIÊN THEO *DI CHÚC* CỦA CHỦ TỊCH HỒ CHÍ MINH

NGUYỄN HỮU CÁT (*)

MẠC VĂN NAM (**)

Trong hệ thống tư tưởng Hồ Chí Minh, tư tưởng về đạo đức cách mạng và giáo dục, rèn luyện đạo đức cách mạng cho cán bộ, đảng viên giữ một vị trí đặc biệt quan trọng. Là người suốt đời "hết lòng hết sức phục vụ Tổ quốc, phục vụ cách mạng, phục vụ nhân dân", suốt đời phấn đấu, hy sinh cho sự nghiệp cách mạng của Đảng, trước lúc phải từ biệt thế giới này để "đi gặp cụ Các Mác, cụ Lênin và các vị cách mạng đàn anh khác", trong *Di chúc* để lại cho chúng ta, Người không quên căn dặn "mỗi đảng viên và cán bộ phải thật sự thấm nhuần *đạo đức cách mạng*, thật sự cần kiệm liêm chính, chí công vô tư". Và, để "giữ gìn Đảng ta thật trong sạch", "xứng đáng là người lãnh đạo, là người đầy tớ thật trung thành của nhân dân", "Đảng cần phải chăm lo giáo dục *đạo đức cách mạng*" cho đội ngũ cán bộ, đảng viên của Đảng và coi đó là "một việc hết sức quan trọng và rất cần thiết"(1).

Có thể nói, trong quan niệm của Hồ Chí Minh, *đạo đức cách mạng* là nền tảng, là gốc, là nguồn lực của người cách mạng, là cơ sở để cán bộ, đảng viên hoàn thành

nhiệm vụ. Người chỉ rõ: Đối với con người, sức có mạnh mới gánh được nặng và đi được xa, người cách mạng phải có đạo đức cách mạng làm nền tảng mới hoàn thành được nhiệm vụ cách mạng vẻ vang, "cũng như sông thì có nguồn mới có nước, không có nguồn thì sông cạn. Cây phải có gốc, không có gốc thì cây héo. Người cách mạng phải có đạo đức, không có đạo đức thì dù tài giỏi mấy cũng không lãnh đạo được nhân dân"(2). Hơn thế, Hồ Chí Minh còn nhấn mạnh: Đạo đức cách mạng không chỉ là cái gốc của người cách mạng, mà còn là một nhân tố giúp cho người ta có đầu óc trong sạch, sáng suốt, dễ hiểu lý luận, dễ tìm phương hướng, biết xem người, biết xét việc. Do đó, khi đã hiểu biết về chủ nghĩa Mác - Lênin, về đường lối và phương pháp cách mạng thì cái đức chính là sự bảo đảm cho người cách mạng luôn giữ được chủ nghĩa mà mình giác ngộ đi theo.

(*) Tiến sĩ, Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh.

(**) Khoa Mác - Lênin, Trường Đại học Hàng hải.

(1) Hồ Chí Minh. *Toàn tập*, t.12. Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 1996, tr. 498.

(2) Hồ Chí Minh. *Sđđ.*, t.5, tr.252 - 253.

Vậy, theo Hồ Chí Minh, thế nào là đạo đức cách mạng? Trong *Tư cách người cách mệnh*, Người đã nêu lên những yếu tố cơ bản nhất, đó là: "Cần, kiệm, liêm, chính". Vì, "nếu không giữ đúng Cần, Kiệm, Liêm, Chính thì dễ trở nên hư bại, biến thành sâu mọt của dân"(3). Phân tích cụ thể các yếu tố cơ bản này đối với tiêu chuẩn đạo đức của cán bộ, đảng viên, Người đã chỉ rõ, "cần" là làm việc siêng năng, chu đáo, "ai lười biếng tức là lừa gạt dân"; "kiệm" là tiết kiệm tiền của của dân "không xa xỉ, không hoang phí, không bừa bãi"; "liêm" là trong sạch, không tham lam, "không tham ô và luôn tôn trọng, giữ gìn của công và của nhân dân"; "chính" là làm việc "phải có công tâm, công đức", làm việc gì cũng phải "công bình, chính trực", "không được "tư ân, tư huệ, hoặc tư thù, tư oán", là "phải trung thành với Chính phủ, với đồng bào".

Sau này, những tố chất "cần, kiệm, liêm, chính" ấy lại được Hồ Chí Minh nói rõ hơn, sâu hơn thông qua việc chỉ ra một số yếu tố khác cùng tham gia cấu thành phẩm chất người cán bộ, đảng viên. Chủ trương của Hồ Chí Minh là phải có và bố trí sử dụng được một đội ngũ cán bộ chỉ biết vì Đảng, vì Tổ quốc, vì nhân dân, "tiến đến chỗ chí công vô tư". Người luôn nhắc nhở các cán bộ, đảng viên phải luôn nhớ "mình là đầy tớ của dân, chứ không phải là những ông quan cách mạng", nên "muốn được dân yêu, muốn được lòng dân, trước hết phải yêu dân, phải đặt quyền lợi của dân trên hết thầy, phải có một tinh thần chí công vô tư". Rằng, "người đảng viên, người cán bộ tốt muốn trở nên người cách mạng chân chính, không có gì là khó cả. Điều đó hoàn toàn do lòng mình mà ra. Lòng mình chỉ biết vì Đảng, vì Tổ quốc, vì

đồng bào thì mình sẽ tiến đến chỗ chí công vô tư. Mình đã chí công vô tư thì khuyết sẽ ngày càng ít, mà những tính tốt như sau, ngày càng thêm. Nói tóm tắt, tính tốt ấy gồm có năm điều: nhân, nghĩa, trí, dũng, liêm"(4).

Giải thích thêm về năm đức tính này, Hồ Chí Minh đã chỉ rõ, *Nhân* là thật thà thương yêu, hết lòng giúp đỡ đồng chí và đồng bào; kiên quyết chống lại những người, những việc có hại đến Đảng, đến nhân dân; sẵn lòng chịu cực khổ trước mọi người, hưởng hạnh phúc sau thiên hạ; không ham giàu sang, không ngại gian khổ, không sợ oai quyền. *Nghĩa* là ngay thẳng, không có tư tâm, không làm việc xấu, không giấu Đảng việc gì; không mưu cầu lợi ích riêng ngoài lợi ích của Đảng; ra sức hoàn thành công việc được Đảng giao phó; nói thẳng, nói thật, không sợ phê bình. *Trí* là đầu óc trong sạch, sáng suốt, hiểu lý luận; có phương pháp làm việc; biết xem người, xem việc, biết làm việc có lợi, tránh việc có hại cho Đảng, biết vì Đảng mà cất nhắc người tốt, đề phòng kẻ gian. *Dũng* là dũng cảm, gan dạ; gặp việc phải có gan làm, thấy khuyết điểm có gan sửa chữa, gặp gian khổ, khó khăn có gan chịu đựng; dám chống lại vinh hoa, phú quý và khi cần thì có gan hy sinh cả tính mệnh cho Đảng, cho Tổ quốc, không bao giờ rụt rè, nhút nhát. *Liêm* là không ham địa vị, không tham tiền tài, không tham sung sướng, không tham người tâng bốc mình; làm việc gì cũng quang minh chính đại, không bao giờ hủ hoá.

Như vậy, có thể nói, trong quan niệm của Chủ tịch Hồ Chí Minh, đạo đức cách

(3) Hồ Chí Minh. *Sđd.*, t.5, tr.104.

(4) Hồ Chí Minh. *Sđd.*, t.5, tr.251.

mạng mà cán bộ, đảng viên cần phải có là: Tuyệt đối trung thành với Đảng, với nhân dân, tận trung với nước, tận hiếu với dân; ra sức phấn đấu để thực hiện mục tiêu của Đảng; dù khó khăn đến đâu cũng kiên quyết làm đúng chính sách và nghị quyết của Đảng, làm gương cho quần chúng noi theo; thành khẩn, thật thà tự phê bình và phê bình để cùng nhau tiến bộ; hoà mình với quần chúng thành một khối, tin quần chúng, hiểu quần chúng, lắng nghe ý kiến của quần chúng. Với quan niệm này, Hồ Chí Minh khẳng định: Đạo đức cách mạng là làm việc không phải vì danh vọng cá nhân, mà vì lợi chung của Đảng, của dân tộc, của loài người. Từ đó, Người căn dặn mỗi cán bộ, đảng viên phải "không một phút nào được quên lý tưởng cao cả của mình là phấn đấu cho Tổ quốc hoàn toàn độc lập, cho chủ nghĩa xã hội hoàn toàn thắng lợi trên đất nước ta và trên toàn thế giới"; phải biết đặt lợi ích của giai cấp, của dân tộc lên trên lợi ích của cá nhân, luôn vững vàng trước mọi khó khăn, vô luận trong hoàn cảnh nào cũng phải đặt lợi ích của Đảng lên trên hết và một khi "lợi ích chung của Đảng mâu thuẫn với lợi ích riêng của cá nhân thì phải quyết hy sinh lợi ích của cá nhân cho lợi ích của Đảng". Suốt đời phục vụ Đảng, phục vụ nhân dân, theo Người, là phẩm chất cao quý của người cách mạng, là đạo đức cách mạng, là tính Đảng, tính giai cấp, là cái bảo đảm cho sự thắng lợi của Đảng, của giai cấp, của nhân dân(5).

Trên cơ sở những quan niệm về đạo đức cách mạng như vậy, Chủ tịch Hồ Chí Minh rất coi trọng việc giáo dục, rèn luyện, bồi dưỡng, nâng cao phẩm chất, đạo đức cách mạng cho cán bộ, đảng viên. Người cho rằng, muốn có đạo đức cách mạng thì phải giáo dục, rèn luyện, bởi

"đạo đức cách mạng không phải trên trời sa xuống. Nó do đấu tranh, rèn luyện bền bỉ hàng ngày mà phát triển, củng cố. Cũng như ngọc càng mài càng sáng, vàng càng luyện càng trong"(6). Theo Người, giáo dục, rèn luyện, nâng cao đạo đức cách mạng cho cán bộ, đảng viên phải tiến hành đồng bộ, bằng nhiều giải pháp. Trước hết, phải chú trọng giáo dục chủ nghĩa Mác - Lênin, mục tiêu, lý tưởng cách mạng, đường lối, chủ trương, chính sách của Đảng. Đây là điều kiện, là nền tảng để hình thành, phát triển và củng cố đạo đức cách mạng. Bên cạnh đó, cần đặc biệt coi trọng giáo dục, rèn luyện đạo đức cách mạng cho cán bộ, đảng viên thông qua hoạt động thực tiễn, đấu tranh cách mạng, tự phê bình và phê bình. Như vậy, theo Người, giáo dục, rèn luyện để nâng cao đạo đức cách mạng cho cán bộ, đảng viên phải kết hợp chặt chẽ các biện pháp tư tưởng và tổ chức, lý luận và thực tiễn, giữa giáo dục, nâng cao nhận thức lý luận, quan điểm, tư tưởng với rèn luyện trong thực tiễn đấu tranh cách mạng. Nếu xem nhẹ, buông lỏng một mặt nào đó hoặc tách rời các mặt đó với nhau thì công tác giáo dục, rèn luyện, nâng cao đạo đức cách mạng cho cán bộ, đảng viên không thể có chất lượng, hiệu quả cao được.

Hồ Chí Minh rất đề cao tính tự giác, tự rèn luyện đạo đức của người cán bộ, đảng viên. Theo Người, phẩm chất đạo đức là giá trị riêng có của từng người, không thể vay mượn, càng không phải chỉ là những lời nói của miệng về đạo đức. Do vậy, tự phê bình có ý nghĩa đặc biệt tích cực trong việc rèn luyện đạo đức của người cán bộ, đảng viên. Là người có giác ngộ, đi giáo

(5) Xem: Hồ Chí Minh. *Sđđ.*, t.9, tr.293.

(6) Hồ Chí Minh. *Sđđ.*, t.9, tr.293.

dục đạo đức cách mạng cho nhân dân, cán bộ, đảng viên phải là người thực hành đạo đức để làm gương. Hồ Chí Minh chỉ rõ, cán bộ, đảng viên phải tự mình thực hành đạo đức cách mạng trước để làm gương cho mọi người noi theo. Với Người, phát huy tính tự giác của người cán bộ, đảng viên không chỉ là một phương thức rèn luyện đạo đức cách mạng, mà còn là một trong những phương thức tổ chức phong trào cách mạng, bởi "cán bộ xung phong trước, làng nước theo sau, việc khó đến đâu cũng làm được hết". Với quan niệm này, Người đã nêu ra những nguyên tắc cơ bản để mỗi cán bộ, đảng viên tự tu dưỡng, rèn luyện, nâng cao đạo đức cách mạng như sau: *Một là*, phải nêu được tấm gương về đạo đức. Cán bộ, đảng viên phải đầu tầu gương mẫu, luôn nghĩ và làm các việc có lợi cho dân trước khi nghĩ đến lợi ích của bản thân. *Hai là*, phải kết hợp giữa xây và chống. Xây là xây dựng nền đạo đức cách mạng, giáo dục chuẩn mực đạo đức mới, khơi dậy ý thức tự giác, lối sống lành mạnh ở mọi người, hướng mọi người vào cuộc đấu tranh cho sự trong sạch, lành mạnh về đạo đức. Chống là kiên quyết đấu tranh chống chủ nghĩa cá nhân - thứ giặc "nội xâm", nguồn gốc của mọi tệ nạn. *Ba là*, phải thấm nhuần việc tu dưỡng đạo đức là công việc suốt đời, luôn đặt nó trong môi trường sống và trong thực tiễn đấu tranh cách mạng...

Cùng với việc nhấn mạnh sự tự giác tu dưỡng, rèn luyện của mỗi cán bộ, đảng viên, Hồ Chí Minh còn yêu cầu Đảng phải có kế hoạch đào tạo, bồi dưỡng đạo đức cách mạng cho cán bộ, đảng viên của mình. Trước hết, phải xác định đúng mục tiêu đào tạo. Công tác đào tạo phải phục vụ trực tiếp việc tạo ra con người xã hội

chủ nghĩa với những phẩm chất và năng lực cần thiết. Muốn trở thành con người xã hội chủ nghĩa, cần phải có tư tưởng xã hội chủ nghĩa, "phải biết đặt lợi ích chung của cả nước lên trên lợi ích của cá nhân mình", gột sạch tư tưởng cá nhân chủ nghĩa; người cán bộ phải trung với nước, hiếu với dân, yêu thương con người, sống có tình có nghĩa; phải cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư; có tinh thần quốc tế trong sáng. Đặc biệt chú trọng đến lực lượng đoàn viên, thanh niên, trong *Di chúc* để lại cho chúng ta, Người căn dặn: "*Đoàn viên và thanh niên ta* nói chung là tốt, mọi việc đều hăng hái xung phong, không ngại khó khăn, có chí tiến thủ. Đảng cần phải chăm lo giáo dục *đạo đức cách mạng* cho họ, đào tạo họ thành những người thừa kế xây dựng xã hội chủ nghĩa vừa "hồng" vừa "chuyên"(7). Người cũng chỉ rõ, Đảng ta có nhiều loại cán bộ, đảng viên đảm trách những công việc khác nhau, ở mức độ khác nhau. Mỗi loại cán bộ, ngoài những phẩm chất đức, tài nói chung, còn phải có những phẩm chất cụ thể và trong mỗi thời kỳ cách mạng, tương ứng với mỗi loại cán bộ cũng cần có những phẩm chất phù hợp. Bởi vậy, để đáp ứng yêu cầu thực tiễn của cách mạng, công tác đào tạo, rèn luyện cán bộ, đảng viên cần phải sát hợp với từng loại cán bộ trong các hoàn cảnh lịch sử cụ thể. Đồng thời, Người còn nhấn mạnh: Nội dung đào tạo cán bộ, đảng viên phải toàn diện cả về lý tưởng, đạo đức, kiến thức; cả về lý luận và thực hành; cả kiến thức văn hoá lẫn kỹ năng lãnh đạo, quản lý, nhất là quản lý nhà nước, quản lý xã hội, quản lý kinh tế... Trong đó, Người đặc biệt coi trọng vấn

(7) Hồ Chí Minh. *Sđd.*, t.12, tr.498.

để giáo dục lý tưởng xã hội chủ nghĩa, đạo đức cách mạng cho cán bộ, đảng viên. Con người sống không có lý tưởng, sẽ không có niềm tin, mà thiếu niềm tin xã hội chủ nghĩa, khó có thể xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội. "Để làm cho tất cả cán bộ, đảng viên xứng đáng là những chiến sĩ cách mạng, Đảng ta phải ra sức tăng cường giáo dục toàn Đảng về lý tưởng xã hội chủ nghĩa, về đường lối, chính sách của Đảng, về nhiệm vụ và đạo đức của người đảng viên"(8).

Về mặt tổ chức, Hồ Chí Minh yêu cầu: "Đảng phải nuôi dạy cán bộ, như người làm vườn vun trồng những cây cối quý báu"; phải thường xuyên đánh giá cán bộ, không thành kiến với người có khuyết điểm, "không buông trôi, bỏ mặc"; phải có quan điểm toàn diện, "không nên chỉ xem xét ngoài mặt, chỉ xét một lúc, một việc mà phải xét kỹ toàn bộ công việc của cán bộ". Để đạt kết quả tốt trong công tác cán bộ, theo Người, cần phải gắn công tác giáo dục, rèn luyện cán bộ, đảng viên với phong trào cách mạng của quần chúng. Việc giáo dục, rèn luyện, kiểm tra đối với cán bộ, đảng viên phải là công việc của nhân dân, chứ không phải là việc riêng của cơ quan Đảng, Nhà nước...

Thực hiện lời dạy của Chủ tịch Hồ Chí Minh, trong quá trình xây dựng và phát triển, bên cạnh việc coi trọng đào tạo chuyên môn, trang bị lý luận chính trị và tri thức, Đảng ta đặc biệt quan tâm đến công tác rèn luyện phẩm chất đạo đức đối với cán bộ, đảng viên; coi giáo dục đạo đức, lối sống cho cán bộ, đảng viên là yếu tố hết sức quan trọng, trực tiếp ảnh hưởng đến năng lực lãnh đạo, sức chiến đấu và uy tín của Đảng, là nhiệm vụ hết sức cần thiết và thường xuyên của công tác đào

tạo đội ngũ cán bộ. Đảng ta và Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn xác định, đạo đức của người cán bộ là cái gốc và người cán bộ có tài mà không có đức cũng là người vô dụng, tức là không thể lãnh đạo được nhân dân, không thể lôi kéo, tập hợp và tổ chức quần chúng đấu tranh. Tất nhiên, đối với người cán bộ, đảng viên, đức và tài có mối liên hệ biện chứng và do đó, Đảng luôn xử lý đúng đắn mối quan hệ này và không tuyệt đối hoá mặt nào trong công tác đào tạo cán bộ. Nhờ được trang bị lý luận Mác - Lênin, trang bị tri thức, người cán bộ, đảng viên mới củng cố được đạo đức cách mạng, giữ vững lập trường và ngược lại, nhờ có đạo đức cách mạng, họ mới luôn nỗ lực phấn đấu học tập để nâng cao trình độ, tránh thói kiêu căng, tự phụ, thực hiện lối sống lành mạnh, cố gắng hoàn thành và có khả năng hoàn thành nhiệm vụ mà Đảng và cách mạng giao phó.

Được Hồ Chí Minh và Đảng ta giáo dục, rèn luyện, được thử thách tôi luyện trong thực tiễn đấu tranh cách mạng lâu dài, gian khổ, nhiều thế hệ cán bộ, đảng viên đã phấn đấu quên mình cho sự nghiệp cách mạng của Đảng, của Tổ quốc và nhân dân, xứng đáng là người chiến sĩ tiên phong có phẩm chất đạo đức trong sáng, lối sống trong sạch, lành mạnh, mẫu mực về kỷ luật, tác phong, được quần chúng tin yêu, mến phục. Những cán bộ, đảng viên đó đã đóng góp to lớn cho thắng lợi của cách mạng. Đáng tiếc là hiện nay, vẫn đang tồn tại một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên tham nhũng, thoái hoá, biến chất về tư tưởng, chính trị, về đạo đức, lối sống. Đó là những con sâu, con

(8) Hồ Chí Minh. *Sđđ.*, t.12, tr.439.

một làm suy yếu Đảng, làm phai nhạt hình ảnh người cộng sản trong lòng nhân dân, làm giảm niềm tin của quần chúng đối với Đảng. Thiệt hại do họ gây nên là rất to lớn, về kinh tế thì đã rõ, nhưng cái mất mát lớn hơn là sự giảm sút niềm tin của nhân dân đối với Đảng, đối với chế độ xã hội chủ nghĩa.

Ngày nay, trước yêu cầu của sự nghiệp đổi mới, đẩy mạnh công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa, để giúp cho đội ngũ cán bộ, đảng viên đảm đương được trọng trách, hoàn thành tốt nhiệm vụ, điều cần thiết là phải có được một nền tảng đạo đức cách mạng. Muốn vậy, Đảng cần tập trung làm tốt một số nội dung cơ bản sau: Trước hết, cần phải tăng cường giáo dục, rèn luyện, bồi dưỡng đạo đức cách mạng cho cán bộ, đảng viên. Phương châm cơ bản là: tự tu dưỡng, tự rèn luyện là chính, đồng thời kết hợp với sự giáo dục, giúp đỡ của tập thể. Cùng với đó, cần xây dựng kế hoạch đối với việc đào tạo cán bộ, đảng viên, giúp cho họ được thường xuyên học tập, trau dồi tri thức, nâng cao trình độ. Có học tập lý luận Mác - Lênin mới củng cố được đạo đức cách mạng, giữ vững lập trường, nâng cao sự hiểu biết và trình độ chính trị, mới làm được tốt công tác Đảng giao phó cho mình. Bên cạnh đó, phải nhanh chóng cụ thể hoá những chuẩn mực đạo đức cách mạng theo tư tưởng Hồ Chí Minh và quan điểm của Đảng phù hợp với yêu cầu của giai đoạn cách mạng mới để cán bộ, đảng viên lấy đó làm tiêu chí phấn đấu, tu dưỡng, biến những quan điểm, nguyên tắc, chuẩn mực đạo đức cách mạng thành lập trường chính trị, thành niềm tin sâu sắc của cá nhân và tự giác phấn đấu, rèn luyện theo

những yêu cầu của đạo đức mới. Đồng thời, kết hợp chặt chẽ việc giáo dục, rèn luyện đạo đức cách mạng với thực hiện tốt Cuộc vận động xây dựng, chỉnh đốn Đảng, tự phê bình và phê bình theo *Di chúc* của Chủ tịch Hồ Chí Minh trên tinh thần Nghị quyết Trung ương sáu (lần 2) khoá VIII. Một mặt, cần phải kiên quyết đấu tranh nhằm phát hiện và loại trừ những cán bộ, đảng viên không còn đủ tư cách, thoái hoá, biến chất ra khỏi đội ngũ; mặt khác, cần có những hình thức và biện pháp để giúp cán bộ, đảng viên không ngừng phấn đấu, tu dưỡng, rèn luyện, phát huy tốt vai trò tiên phong, gương mẫu của người đảng viên cộng sản.

Có thể nói, một xã hội ổn định, phát triển bền vững là một xã hội được xây dựng trên nền tảng kinh tế phát triển, đạo đức và lối sống lành mạnh. Một đảng muốn vững mạnh phải đứng vững trên nền tảng trí tuệ và đạo đức. Bởi vậy, học tập tư tưởng của Hồ Chí Minh về giáo dục, rèn luyện, nâng cao đạo đức cách mạng cho cán bộ, đảng viên phải được coi là nhiệm vụ cấp bách của Đảng ta cũng như của bản thân mỗi cán bộ, đảng viên trong giai đoạn hiện nay. Cuộc vận động xây dựng, chỉnh đốn Đảng mà tại Hội nghị Trung ương sáu (lần 2) khoá VIII, Đảng ta đã phát động chính là nhằm thực hiện "việc cần phải làm trước tiên là *chỉnh đốn lại Đảng*, làm cho mỗi đảng viên, mỗi đoàn viên, mỗi chi bộ đều ra sức làm tròn nhiệm vụ đảng giao phó cho mình, toàn tâm toàn ý phục vụ nhân dân"(9) mà 35 năm trước, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã căn dặn chúng ta trong bản *Di chúc* lịch sử. □

(9) Hồ Chí Minh. *Sđd.*, t.12, tr.503.